

ג/ מעשה אבות סימן לבנים. אבותינו הקדושים.

נחזור שוב לתהליך תיקון העם ע"י הרועים שביארנו בסימן 17/א לעיל. כנזכר, במצב תקין, במדרגה עליונה, העם מונהג ע"י מנהיג אחד והאור הוא אחד. ואילו במקרה שהעם נופל למדרגה נמוכה, בהגיעו לשם האור מתפצל לשלשה, ועל העם קמים ג' רועים.

בהתאם לכך, הקשת הצבעונית, הנראית בענני השמים, מתגלית מחיבת המלך למלכה [=השכינה]. וזהו החיבור במדרגה עליונה, אחד מול אחד, לפי שהשכינה מסמלת את השלמות של העם בתכלית. לעומת הזאת, הקשת הלבנה מאירה מהשפעתם של ג' הרועים של העם המצוי במדרגה תחתונה. משום כך הקשת הלבנה מאירה בג' גוונים, ובה נתמקד כעת.

כבר ראינו בזה, כי ג' גווני הקשת התלבשו בג' אבות: "ר' אלעזר אמר לעולם לא אתלבש קשת דא אלא בלבוש דאבהן קדמאי. ירוק וסומק וחיוור [ר' אלעזר אמר לעולם לא התלבשה קשת הזאת אלא בלבוש האבות הראשונים. ירוק אדום ולבן]" (זוהר במדבר דף רטו/א). ועל כן לא פלא שאבותינו הקדושים היו משקיעים את מירב מאמצייהם בחפירת בארות. שזכור, הבאר היא אחד מהשלבים המתקדמים בתיקון הנקבה. ונוסיף, כי בבחינה הכוללת שלה המורה על תיקון הנבראים המלא, הבאר נקראת 'באר שבע'. על כן באופן טבעי במקיפים שכנגד ה'באר שבע' עומדת השכינה המורכבת מז' עננים.

עוד נדייק, כי אבותינו לא נמשלו לג' גווני הקשת, אלא רק בגלל השפעתם הרבה על בני דור, שכולם ראו בהם מנהיגים רוחניים והכירו בקדושתם המיוחדת. לאברהם אמרו כי 'נשיא אלוקים אתה בתוכנו' (בראשית, כג, ו), ליצחק: 'ראו ראינו כי ה'ה' עמך' (בראשית, כו, כח), וכן ליעקב נאמר: "נחשתי ויברכני ה' בגלגלך" (בראשית, ל, כז). וככל שאבותינו צברו הצלחה, הערכים שלהם הלכו ונקלטו בדעת הבריות, כך הזדמן להם לגלות באר מים חדשה. וכשנאספו כל התיקונים יחד הבאר נשאה את השם 'באר שבע', אבותינו דאגו לשמור על ה'באר שבע', בשביל שהעיקר שלמענו הם טרחו כל חייהם, לא ילך לאיבוד.

אברהם פתח ראשון: "ויאמר כי את שבע קבשת תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת. על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם" (בראשית, כא, ל – ל). ובעקבותיו הלך יצחק: "ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים. ויקרא אתה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה" (בראשית, כו, לב – לג). והרושם שנוצר מכאן, לכאורה, שיצחק כאילו לא ידע על ה'באר שבע' שחפר אביו, אלא הלך וחפר 'באר שבע' אחרת ונתן לה שם מחדש. והוא מפני שכל אחד מהאבות טיפל בפן אחר של ה'באר שבע'. אברהם תיקן קו ימין, ויצחק את קו השמאל שלה.

באופן הזה אברהם ויצחק תיקנו את שבע המידות, ותחת השפעתם והדוגמה האישית שלהם האנשים נעשו בעלי מידות טובות ונימוסין. ברם בגורלו של יעקב עלה לספק למידות ה'באר שבע' את השכל הישר, דהיינו, שעל ידו יתפתח המוח, המסוגל לקלוט את התורה. ולשם כך 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה' (בראשית, כח, י).

(בראשית, כט) וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרים צאן רבצים עליה כי מן הבאר הוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן. ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר.

המדרש (בראשית רבה, ע) מבאר כי "שלשה עדרים צאן משה ואהרן ומרים", שלושת הרועים. ולא עלה בידם להסיר את האבן ולהשקות את הצאן, כי האבן הסותמת את פי הבאר, זוהי הסלע שהכה משה, ופיה סתום שלא נענית לדיבור. בהקשר הזה שימו לב להבדל בלשון, כשהתורה מספרת על פתיחת הבאר ע"י

רועי העדרים, נאמר 'גלגל', ואילו אצל יעקב נאמר 'גלגל'. כלומר, אפילו באסיפת כל העדרים אין ביכולתם כי אם לגלגל את האבן מפי הבאר, ואף את זה רק לזמן קצוב: "וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָה". ואילו יעקב מסוגל לגלות את סתימתה כלא הייתה, ו"לרפא" את הבאר לגמרי. ובזכות זה יעקב נחשב לאחד משלשת האבות וג' גווני הקשת.

[והרמז לכך נמצא בדברי הזוהר (בראשית דף קנב/ב), המונה בפרשה הזאת שבע איזכורים של 'הבאר', ומסיק שמשום כך היא נקראת 'באר שבע'. זוהי הבאר שעל ידה ישב משה במדין, ופגש שם את אשתו, כמו יעקב. אלא שיעקב לא פרש מאשתו, ומשה פרש משום הסיבה שכבר ביארנו. כי הרי יעקב גילה לגמרי את האבן מפיה, ולמשה היא לא נענתה כי אם ע"י המכות. וכל העניין צריך כבר להיות ברור לקורא].

לאחר שביררנו את תפקידם של שלשת האבות בתיקון ה'באר שבע', נשוב לקשת.

כמבואר בזוהר, בזמן שיש צדיק אין צורך בקשת, כי הוא מחליפה, ובימיו אכן שום קשת אחרת לא אמורה להיראות. ואם כן קשה, למה מצד אחד הזוהר מסביר שג' האבות הם ג' גווני הקשת – ומצד שני כותב, כי ג' גווני הקשת הם שלשה מלאכים שבאו לאברהם אחרי ברית המילה [מחמת חשיבותו נביא את הקטע במלואו]:

(זוהר בראשית דף צח/ב) והנה שלשה אנשים וגו', אלין תלת מלאכין שליחן דמתלבשן באוירא ונחתי להאי עלמא בחיזו דבר נש ותלת הוו כגוונא דלעילא בגין דקשת לא אתחזי אלא בגוונין תלתא חוור וסומק וירוק והכי הוא ודאי ואלין אינון שלשה אנשים תלתא גוונין גוון חוור גוון סומק גוון ירוק, גוון חוור דא מיכאל בגין דאיהו סטרא דימינא, גוון סומק דא גבריאל סטרא דשמאלא, גוון ירוק דא רפאל והני אינון תלת גוונין דקשת דקשת לא אתחזי אלא עמהון ובג"כ וירא אליו גלוי שכינה בתלת גוונין אלין [והנה שלשה אנשים, אלו ג' מלאכים, שליחים, שהתלבשו באוירא וירדו לעוה"ז בדמות אנשים. ושלושה היו כעין למעלה, בגלל שקשת לא נראית אלא בשלושה גוונים לבן ואדום וירוק, וכן הוא ודאי ואלו שלשה אנשים ג' גוונים הם, גוון לבן גוון אדום גוון ירוק. גוון לבן זה מיכאל"ל בגלל שהוא מצד ימין, גוון אדום זה גבריאל"ל צד שמאל, גוון ירוק זה רפאל"ל. ואלו הם שלשה גוונים של קשת, שקשת לא מתחזית אלא עימהם. ובגין כך 'יִרְא אֱלֹהֵי' – הוא גילוי שכינה בשלושה צבעים האלה].

ועוד שאלה דומה, האר"י ז"ל (ספר הליקוטים, פרשת נח) כתב כי ג' גווני הקשת הם שלשת בני נח: שם, יפת וחם. ובשל כך הקשת לא הייתה נראית בשמים. אך יחד עם זאת, עיקר חידוש הקשת התגלה בימיהם, ומשמע כי היא נראתה בשמים כפשוטו.

אלא יש לחלק בין בסוגי הצדיקים, בין בסוגי הקשתות.

במדרגה העליונה, איפה שהקשת היא צבעונית, המלך פונה למלכה אחד מול אחד ושם צדיק אחד מחליף את הקשת במלואה. כדוגמת מה שהזוהר מספר על הרשב"י: "סימנא לחסידא זכאה דלא אתגלייא האי קשת ביומוי ולא אצטריך עלמא בימוי להאי אות, ומאן איהו ההוא דבעי רחמי על עלמא ואתחזי לאגנא עלוי כגון רשב"י דלא אצטריך עלמא ביומוי להאי אות [סימן לחסיד זכאי שלא מתגלה הקשת בימיו ולא נצטרך עולם בימיו לאות הזה, ומי הוא – הוא שמבקש רחמים על עולם וראוי להגן עליו כגון רשב"י שלא הצטרך עולם בימיו לאות זה]" (ויקרא דף טו/א, והדוגמא נוספת בכתובות, עז:).

אלא שצדיק כזה צריך להיות קשור למדרגה עליונה, דהיינו שיהיה שלם בכל י' האורות, וכפי שבאמת היו שלמים רבי עקיבא וחמשת תלמידיו. או כמו יוסף הצדיק, בעל י' האורות, שעליו כתוב (בראשית, מט, כד):

"וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ", מלשון קשת.

אולם אף כאן יש לחלק בין צדיק הפעיל והמשפיע לבין הצדיק בצנעה, שלא טרוד בשיפור הבריות. צדיק כזה איננו מנהיג, ולא נחשב לרועה המחליף את הקשת. ומשום כך למשל, הקשת נראתה בימיו של נח. וגם אברהם – קודם שעשה את ברית המילה, לא מצאנו שכתוב בו שחפר בארות והיה לצדיק המשפיע.

ועוד יש לדייק, כי במדרגה התחתונה, בכל מקרה חייבים לייצג את המלך ג' שלוחים. אם ישנם צדיקים, מה טוב ומה יפה. ואם לאו, האור שלא נמצא לו מלבוש בארץ, נראה במלבוש אותם המלאכים שנראו לאברהם. אלא, כאשר קמו שלשת אבותינו הקדושים במלוא מעוזם, הם הלבישו את הקשת לגמרי. וקשה להעריך את מעלתם, עד שאפילו "אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים הוא אומרה ושונה" (בראשית רבה, ס).

ומשום כך נתבונן היטב בפרשת אליעזר, היות והתורה חזרה ושנתה אותה פעמיים מבלי לחסוך במילים. ומתוכה בין השאר נוכל להבין את הפשר החיבה שמעוררת השכינה, שהרי על ג' הרועים אנחנו כבר יודעים הרבה, ואילו על העם שהם באים לשקם טרם דיברנו.

ד/ מעשה אבות סימן לבנים. פרשת רבקה.

על אודות אליעזר שבא לחרן לביתו של לבן, ולא התבייש להכריז בפומבי כי 'עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִי' (בראשית, כד) – הזוהר אומר כי "ויאמר אברהם אל עבדו, זה מטטרון עבדו של מקום" (זוהר בראשית דף קכו/ב).

כלומר, אליעזר היה כה מסור לביצוע המשימה שהטיל עליו אברהם, עד שהחשיב את עצמו לעבד, ששום נגיעות אישיות בשבילו לא קיימות – ומצד זה עלה למדרגת 'מטטרון' עבדו של מקום.

נסביר מעט על המלאך מטטרון, ואילו את ביאור המלאך נשאיר להמשך הספר. מלבד היותו מלאך היוצא בשליחות ה' אל מקומות טמאים, הוא נקרא גם 'שר הפנים' על שם שלא נטמא שם, ובכל רגע יכול להיכנס חזרה לקדושה. ומשום כך הוא תמיד נמצא בתנועה של 'רצוא ושוב', כגון שיוצא מקדושת השבת לימי חול, אלא שאין קדושתה נגרעת ממנו, והוא יכול לשוב אל השבת בכל עת.

לגבי הקשת ביארנו, כי היא נראית מחמת הפגישה בין המלך למלכה. אלא שלפעמים המלכה מתרחקת מפני קושי הגלות, ואז המלך שולח את עבדו כדי להביא אליו את השכינה. וזה מה שכותב הזוהר:

(זוהר בראשית דף ריג/ב) אנא שרינא שכינתא ביניכון למאריהון בגלותא, והיא נטרת יתכון, עד דתייתי יתכון לארעכון, כמה דהויתון מקדמת דנא, אשר הכינותי מותבן מקדמת דנא, דא שכינתא מן מטטרון, ואתרכת מטרוניתא מן מלכא, עד דתייתוב לאתרהא [אני משרה השכינה ביניכם לשמרכם בגלות, והיא תשמור אתכם עד שתביא אתכם לארצכם, כמו שהייתם מקודם לזה, אשר הכינותי למושבכתכם מקודם. השכינה בגלות מתנהלת על פי מטטרון, ונגלית מטרוניתא ממלך עד שתשוב למקומה].

משום כך בגלות הקשת נוצרת ע"י מטטרון, כפי שנאמר: "בגלותא קב"ה אתרחק ממטרוניתא. ההוא קשת דאתגלייא בגלותא לאו איהו אלא מטטרון [בגלות הקב"ה מתרחק ממטרוניתא. ההוא קשת שמתגלית בגלות לאו הוא אלא מטטרון]" (זוהר במדבר רעיא מהימנא דף רטו/א). וכאשר מתבשלים התנאים לגאולה, מי מביא את המטרוניתא לארץ – כמובן מטטרון השליח. וכן כל מטרת השליחות של אליעזר הייתה להביא את רבקה מהגלות לארץ הקודש. ולכן העיון בפרשה הזאת ימחיש בפנינו את כל עניני הקשת, ויסייע להבין טוב יותר את מה שקורה מאחורי הפרגוד. כמו למשל, מהיכן בא רוגז המלך,

וכיצד השכינה מצליחה לשכך אותו.

במרכז הפרשה עומדת רבקה. ואף שזה פלא, כיצד ילדה קטנה כמו רבקה, שגדלה בין הרשעים, הצליחה להיתקן מעצמה, אולם זו עובדה, וכשבא אליעזר היא נענתה לו מהמילה הראשונה. ולא כפי הסלע של משה. על כן מעשיה עד כדי כך מצאו חן בעיני ה', שהתורה חזרה עליהם פעמיים, והחז"ל אמרו: "פה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים".

בעודה בגלות רבקה השיגה את מעלת השכינה, ומלבד הסברה, לכך מצויה ראייה בזוהר: "כד בר נש נחית לקודשא בריך הוא בצלותיה לגבי שכינתא, מיד שכינתא אקדימת דכתיב (בראשית כ"ד) ויהי הוא טרם כלה לדבר, והנה רבקה יצאת [כשאדם פונה להקב"ה בתפילה לגבי השכינה, מיד השכינה מזדמנת לו כפי שכתוב על אליעזר ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת]" (תיקוני זוהר תי"ח, דף לד/א).

משום כך המים שעלו לקראתה היו מי 'באר שבע' במלוא מובן המילה. וככל שהעבד חזה במעשיה, לבו התמלא רחמים: "ויקח האישי נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם" (בראשית, כד). וזו בדיוק החיבה שהשכינה מוצאת בעיני המלך, שהרי אין לשכוח כי בגלות המטטרו"ן ממלא את מקום ה'. וג' המתנות שהוא נתן לרבקה, הן כנגד ג' גווני הקשת.

ועכשיו ניתן לראות לאן נעלמים המים, עד שלנוכח שכינה 'ולא יהיה עוד המים למבול'. "ותמהר ותער כדה אל השקת ותרחץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו" (שם), 'השקת' זוהי הקשת, והמים שותים הגמלים. הם הגמלים שהולכים עם מטטרו"ן למדבר ולגלות, כפי שכתוב "ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו" (שם).

י' הגמלים האלו הצמאים למים, הם כנגד היו"ד, אותה היו"ד, שכזכור לקורא, גורשה משית עוד במעשה בראשית. ומי שגרר את היו"ד לצאת לגלות הייתה בת זוגו של השית הנקראת 'אבן שתיה', אשר במקום להוציא מים לשתית י' הגמלים, נהפכה לסלע יבשה. כן משמע מהמקורות שיובאו בהמשך (ועיין גם בסימן 21/ב לעיל). וכמובן, שהמשל כאן זהו הסלע של משה, והנמשל – הוא העם הקשה כמו סלע, ולא נענה לדברים.

ועל אף שהגמלים האלו אכן מסוגלים להמתין לשתיה זמן רב, אך לבסוף הם תובעים את שלהם, ומעוררים דין קשה, וכפי שכתוב בזוהר (זוהר שמות דף רלו/א): "סיום דרוגזא קשיא איהו גמל לתתא, האי גמל היינו רזא דכתיב (משלי יט) וגמולו ישלם לו דא גמול דאינון חייביא דכתיב (ישעיה ג) אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו, והאי איהו גמל דקיימא לאכלא כלא ולשיצאה כלא [סיום הרוגז קשה הוא גמל שלמטה, והוא בסוד 'וגמולו ישלם לו' זה הגמול לחייבים על פי הכתוב 'אוי לרשע כי גמול ידיו יעשה לו', והוא גמל שעומד לאכול הכל ולשתות הכל]".

לפיכך מצד אחד י' הגמלים נושאים את 'כל טוב', לגמול חסד לזכאים, ואילו מצד שני מיישמים את רוגז המלך המתעורר כלפי החייבים. וכשרבקה השקתה אותם מים לרוויה, היא החזירה את היו"ד למקומה, והדליקה את הקשת. וזוהי המלאכה של השכינה. נביא כאן שני מקורות, שעיקרם מובן בלי פירוש, ולאחר מכן נעבור לביאור המתנות שנתן אליעזר.

א. (מגלה עמוקות על פרשת חקת) עב"ד אברה"ם בגימטרייא מיטטרו"ן שלקח העבד להביא את רבקה בת זוגו של יצחק עשרה גמלים מגמלי אדוניו שהיא י' של מטטרו"ן דמתקריא [שנקרא] סלע כמבואר בתיקונים שלא תהיה הסלע יבשה, כד [כאשר] אסתליק י' של מטטרו"ן אשתאר הסלע יבישה.

ב. והנה הקטע מתיקוני זוהר, שאליו התכוון המגלה עמוקות: "אסתלק שכינתא מן הסלע, דאיהי י' מן

מיטטרו"ן, ואשתאר מיטטרו"ן יבשה, ורזא דמלה יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד, ותראה היבשה
דא סלע מיטטרו"ן [הסתלקה השכינה מן הסלע, היא י' מן מיטטרו"ן, ונשאר מיטטרו"ן יבשה, והוא סוד
'וְתִרְאֶה הַיַּבֵּשָׁה' (בראשית, א) – זו הסלע מיטטרו"ן היבשה] (תיקוני זהר תכ"א, דף מד/א).

ובכן, לנוכח השכינה הגמלים לא מקטרגים, ובראות מעשיה היפים נכמרים רחמיו של המלך, והוא נותן
מתנות הזוהרים כקשת. "נָזַם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וְשָׁנִי צְמִידִים עַל יְדֵיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם".

ה/ מחצית השקל.

בעניין שני הצמידים מבאר רש"י: "ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצומדות. עשרה זהב משקלם. רמז
לעשרת הדברות שבהן". והטעם לכאורה מובן [ובהמשך נרחיב בביאורו], רבקה נמצאת בחו"ל בגלות,
ועשרת הדברות כוללות את היו"ד שבירידתה למטה מתחלקת לשני חצאים, על פי שני לוחות הברית.
וזוהי ממש מתנת המלך, להבטיח שכל התורה כולה תיפול בלעדית בנחלת רבקה ויוצאי חלציה.

אולם מה הטעם של המתנה הראשונה של 'נָזַם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ', שלגביה מפרש רש"י: "רמז לשקלי
ישראל בקע לגלגלת". סודה טמון בסוד מחצית השקל הנזכר בשני מקומות בתורה:

- (שמות, לח, כו) בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמֵעֵלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים.

- (שמות, ל, טו) הָעֶשֶׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת תְּרוֹמַת ה' לְכַפֵּר עַל
נַפְשֵׁיכֶם.

זהו בעצם כל המידע שמוסרת התורה, אבל הזוהר (במדבר דף קכח/ב) מקשר בין 'בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת'
לגלגלתא, שהוא רישא ראשון מתלת רישין המכונה גם "רישא חוורא [ראש לבן]" (זוהר דברים אדרא זוטא
דף רפח/א). הרבה עניינים שונים מעורבים כאן יחד. כבר הזכרנו כי ג' המתנות הן כנגד ג' גווי הקשת,
ולפי המבואר יוצא שהמתנה הראשונה מסמלת את מחצית השקל, 'בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת' – והיא כנגד הרישא
הראשון המכונה גלגלתא או 'רישא חוורא [לבן]'.

ברור שלפחות בדרך הרמז הדברים מסתדרים יפה, שהרי הגוון הראשון בקשת גם הוא לבן. ועושים
היקש בין המילים: 'בְּקַע' שקיבלה רבקה – 'בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת' של מחצית השקל – רישא חוורא גלגלתא. אולם
עדיין יש להבין את עניינם לעומק, וראשית נזכיר בקצרה:

ג' הגוונים של הקשת הלבנה מאירים במדרגה התחתונה, לאחר שהעם כבר נכשל במדרגה עליונה, ונפל.
בהגיעו לשם האור מתפצל לשלשה, שהם ג' הרועים הקמים על העם על מנת לתקנו. והוא בדיוק כנגד
יציאת התלת רישין מהתקפלות להתפשטות, שעניינם הוסבר בהרחבה בסימן 17 לעיל, ושם ביארנו,
שהרישא העליון המכונה גלגלתא, בפועל לא זז ממקומו, וכל השינוי נגרם רק ע"י בקיעתו. כלומר,
מראשית בריאתה של הביצה היא סתומה – אלא שכאשר היא מתבקעת, דרך בקיעתה מתפשטים שני
רישין אחרים, אולם היא עצמה אינה משתנית. ובאופן מוחשי הדברים נראים בגופו של האדם, שגולגולת
הראש, עם המוחין שבתוכה, היא כנגד הגלגלתא. ומבקיעתה למטה דרך הצוואר מתפשט הגוף –
והסרעפת מחלקו לשניים, כנגד שני הרישין היוצאים לחוץ מבקיעת הגלגלתא.

ומעתה נוכל להבין את הדברים לעומקן, שהרי התורה ציוותה לתרום את הבקע לגולגולת ככפרה על
בקיעת הגלגלתא, על שלא החזיקו מעמד בגן עדן. אולם כזכור, האנוכיות היא בנפש. ומתוך שבקיעת
הגלגלתא באה מחטא הנפש, תרומת 'בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת' נועדה 'לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם'. אלא, כפי שהסברנו

בסימן 10 לעיל, הנפש בחטאה מתחלקת לשני חצאים, במתכונת "וַיִּפַּח בְּאָפְיוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית, ב, ז). מחציתה המכונה 'נשמה' נשארת בגן עדן כתכלית לתיקון עתידי, ומחציתה השניה - הנפש, מהווה בעצם את האנוכיות של האדם בעוה"ז. ועל מנת לכפר על המחצית הזאת שהיא החוטאת, נצטוונו לתרום דווקא מחצית השקל, לפי שבגימטריא 'שקל'='נפש'.

וכך הקב"ה הראה למשה את מחצית השקל של אש השמורה בגן העדן – שתהיה לדוגמא, כפי שכתב רש"י על פי המדרש: "הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו" (רש"י שמות, ל, יג). כלומר, שישתוו לתכלית השמורה בגן עדן.

וכמו שהשכינה היא הדמות הכוללת שמתארת כיצד אמורים להיראות הנבראים על פי תכנית הבורא – ובראות מעשיה היפים, המלך נזכר כיצד ייראו הנבראים בתכליתם, וע"י זה מתרצה לכפר על נפשות החוטאים למען עתידם. כך גם תרומת מחצית השקל, מזכירה ומעוררת את הכפרה.

"מחצית השקל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל" (שמות, ל, יג). משמע שמחצית השקל היא י' גרה – והיא יו"ד, ששלוש אותיות שלה כנגד תלת רישין. אמנם בהיותם בהתקפלות בתוך הגלגלתא של הביצה, ו"ד של המילוי נבלעות בתוך ה'י', ואינן מתגלות לא לעין, לא לאוזן בכתיבה וקריאה רגילה. אולם בבקיעת הביצה, המוציאה את תלת רישין בהתפשטות – ו' ד' נעמדים בפני עצמם, ויחד הם שוב ו' + ד' = 10 כמחצית השקל השני. ומשום כך התורה מזכירה גם את השקל המלא הכלול משני החצאים: 'עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל' = י' + ו' ד'.

כלומר, י' אחת בדמות מחצית השקל של אש נשארת תמיד בגן העדן גלגלתא, ובבקיעת הביצה יורדות מה'י שתי אותיות המילוי הו' והד', השייכות לשני הרישין, אוירא ומוחא. ועל מנת לכפר על הנפש, שבחטאה הביאה לבקיעת הביצה, נצטוונו לתרום מחצית השקל השווה לסכום הו' והד' שנפלו.

וזהו התוכן הפנימי של המתנות שקיבלה רבקה. "נָזַם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ" – רמז למחצית השקל של אש, השמור בגן עדן כדוגמא לתכלית. "וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יְדֵיהֶם עֶשְׂרֵה זָהָב מִשְׁקָלָם" כנגד עשרת הדברות, הן הו' והד' של מחצית השקל השני. שהרי בודאי שני לוחות האבן שירדו בהר סיני הם מהאוירא ומהמוחא (עיין בית עולמים להג"א חבר, דף קכט ע"ב), וכשהם מונחים בתוך הארון, הם מהווים תלת רישין בהתקפלות. [ומזה ניתן גם להבין את סוד מבנה המשכן]. לפי זה בהכרח שעשרת הדברות מחולקות ומסודרות על פני שני הלוחות דווקא ביחס של ו' + ד' [או ביחס של ו' + ה', שאינו משנה (עיין סוף סימן קודם)]. ומסקנה נוספת, כי כמו שו' וד' הם תולדה של י', והם שני הרישין היוצאים מהגלגלתא, כך גם עשרת הדברות אינן אלא תולדה של עשרה המאמרות של מעשה בראשית, המזוהים עם עשרת אורות הגלגלתא (עיין סימן 17/ב למעלה). ונביא לכך הוכחות ממקורות:

א. (זוהר שמות דף צג/ב) הני עשר אמירן דאורייתא, אינון כללא דכל פקודי אורייתא, כללא דעילא ותתא, כללא דכל עשר אמירן דבראשית, אלין אתחקקו על לוחי אבנין, וכל גנזין דהוו בהו אתחזון לעיניהון דכלא, למנדע ולאסתכלא ברזא דתרי"ג פקודין דאורייתא דכלילין בהו [אלו י' מאמרות דאורייתא, הן כלל של כל מצוות התורה, כלל מה שלעיל ולמטה, כלל של כל י' מאמרות בראשית, הם נחקקות על לוחות אבנים, וכל סודות שהיו גנזים בהן התראו לעיני כל, לדעת ולעיין בסוד תרי"ג מצוות דאורייתא שכלולות בהן].

ב. (זהר חדש מדרש רות דף פג ג) והלוחות היו בדוגמא ו"ה לוחות. ו"ה מכתב, מכתב דכתיב דא הוא ו"ה.

ג. (האר"י ז"ל, ספר הליקוטים, פרשת בשלח, יח) דע כי עשרת הדברות הם בסוד יו"ד דשם הוי"ה. והנה בתחלה היו ב' הלוחות לוח אחד, וזהו כנגד ו' פשוטה, ואח"כ בהתחלקות נעשו בסוד ו"ד, ו' דברות עיקרים וד' אחרים, רומז לד' ספירות תחתונות, והם ד' של יו"ד. ואפילו שנכתבו ה' בכל לוח, נגד ב' ההי"ן של שם,

גם זה הוא יסוד אמיתי.

ובכן, שלשה דברים באים מכוח אחד, מחמת החטא מתבקעת הביצה של גן העדן, וממנה יוצאים תלת רישין בהתפשטות. יחד אתם מתפשטת האות י', שמתגלות בה אותיות המילוי יו"ד, המקבילות לתלת רישין. וכרפואה למכה, כדי לשקם את העם מנפילה, באים ג' הרועים וכל אחד מהם עושה את תיקונים מזווית הרישא שלו.

ומכאן נשוב לרבקה.

המתנות שהוענקו לרבקה כנגד יו"ד מלאה מוכיחות שמצד כל שלושת רועים לא נמצא בה שום דופי, והיא בשיא השלמות. ואליעזר אכן התנה בחכמה: "וְהָיָה הַנֶּעֱרָר אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ הֵטִי נָא כַדָּךְ וְאֶשְׁתָּה וְאָמַרָה שְׁתֵּה וְגַם גְּמְלִיךָ אֶשְׁקֶה" (בראשית, כד), כי הוא חיפש את אבן השתיה שתוציא את המים להרות לעשרת הגמלים. והוא הסימן, כי בנערה הזאת טמונה תכלית האנושות, ושהיא השכינה.

רבקה היא השכינה בגלות, ובדמותה נרמזת ההבטחה להגאולה העתידית ועל כן נאמר (מגילה, כט.), כי בכל גלויות ישראל השכינה עמהם. וכדרך שהיא נגאלה, כן יגאלו ישראל באחריתם. פרשת רבקה מסמלת את תכליתם וייעודם של כל בני ישראל, והיא נשנית פעמיים כנגד י' + ו"ד, שהם שני חצאי השקל אשר השתוו ביניהם.

זוהי התכלית, אלא שבינתיים כנגד האור של ה- י', בפועל עומדת לה נקבה שאינה מתוקנת. כדוגמת ה' של שית, שבת זוגו הייתה אבן שתייה, קשה כמו סלע, ולא נענית לדיבורים. דוגמא נוספת לבעל האור של י' זהו יוסף, והנקבה התואמת אליו, היא דינה. שהרי כך מתארת התורה את פרשת לידתם:

(בראשית, ל, כא – כד) וְאַחַר יְלֵדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֱלֹקִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֵמָהּ. וַתֵּהָרַג בֶּן וַתִּלְדַּבּ בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֱלֹהִים אֶת חֶרְפִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאֹמֶר יוֹסֵף ה' לִי בֶן אֶסֶר.

והחז"ל במקום מעירים, שבכל הלידות נאמר "וַתֵּהָרַג בֶּן וַתִּלְדַבּ", ואילו במקרה של דינה לא הזכיר לשון הריון, אלא כתוב בקצרה "יְלֵדָה בֵּת". ומשום כך נצרך רש"י להסביר: "פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות והתפללה עליו ונהפך לנקבה (ברכות, ס.)."

מכאן משמע, שלא כשבפעם יחידה חשבה לא על בעלה אלא על טובת אחותה והתפללה בעדה, ילדה בת. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה,,אותיות 'נידה', כי היא ריכזה בתוכה את כל שיעור ההפרדה של קו ימין שעוד נותר אצל לאה. וכעין זה כתב האר"י ז"ל (הליקוט, איוב, ב): "דינה. אותיות ניד"ה, בהיותה ג"כ גלגול אמתלאי בת כרנבו, אם אברהם אשת תרח אבי אברהם שרתח לקב"ה, ובעל אותה נידה. ולכן נקראת דינה, אותיות ניד"ה כנזכר, ונתקנה עתה בענין שכם בן חמור, ותהי נדתה עליו".

לסיכום, כנגד י' של יוסף במדרגה עליונה יצאה נידתה של דינה.